

Les sirenes de Premià

Joan Gómez Vinardell

Conten els avis una història molt bonica de dues sirenes que vivien a la costa de “La Maresma”. El lloc habitual per poder-les trobar era un indret conegut com *LES ROQUES D’EN PONS*, en el barri de mar del poble de Premià.

.

En PEPET DE CAL CINTO, un dels avis que sabia furgar bé en els seus records, m’anava desgranant la història de les sirenes. Em digué:

– *Tingues en compte, vailet, que les sirenes son com les fades, tenen llarga vida i cerquen per viure un lloc adient i recollit. Quan prenen contacte amb els homes i dones sempre és per ajudar-los; però quan una fada o una sirena maleeixen una persona o un indret, el seu estigma sobrepassa generacions. Ara escolta amb atenció la història de les sirenes de Premià, no m’aturis ni em destorbis, ja que soc molt vell i si se’m trenca el fil de la memòria, em costa molt de retrobar-lo.*

El meu avi era pescador i l’avi del meu avi també ho era; dins la meva ascendència, molts moriren a la mar, i l’avi CINTO fou presoner dels pirates, però tornà a casa alliberat pels frares de la Mercè.

Després d’això que t’he dit, el mar per a mi és “casa meva”, i si alguna cosa em reca és el temps que ens ha tocat viure, on tot és

ordenat i organitzat. Quan dic a la meva filla que després de la meva mort agafi la "LAIETA", la barca, i em porti mar endins per enfonsar-nos a tots dos, se me'n riu i diu que repapiejo. Diu que els temps han canviat i que els morts cal que els portin al cementiri, perquè no empastifin de malalties els vius.

Bé, parlem de les sirenes. Es deien MARIA i TERESINA. Quan amb el pare sortíem a la pesca de matinada les podíem veure saltar juganeres per les *ROQUES D'EN PONS*. Era el seu lloc preferit... En certa manera eren esquerpes, però si aconseguies amistat t'ajudaven i et guiaven cap als indrets de bona pesca. La TERESINA, jo diria la més assenyada de les dues, em digué un dia:

– La mar és vida i té aliment per a tots. Cal respectar-la i no embrutar-la. Ella té poder de regeneració, però si n'abusem es pot espatllar.

A mesura que les coneixies i anaves fent amistat amb elles senties que t'instruïen, dient el peix que calia pescar, a quin lloc i a quina temporada, seguint els cicles de la mar. Recordo un dia que passà un banc de sardines. La MARIA em digué:

– PEPET, *pesca tot el que creguis que pots menjar i vendre. La resta, per fer-se malbé, val més que visqui i es reprodueixi.*

La veu dolça de la MARIA em quedà gravada al cervell: *"Pesca tot el que creguis que pots menjar i vendre"*. La mar és nostra, però no ens pertany. Els homes ens creiem forts i valents perquè la travessem per dalt amb barques i vaixells, i per dins amb els submarins i els bussos, però ella de fons ens domina i quan surt de fogó per les nostres malifetes ho arrossega tot.

Un dia li vaig preguntar al pare:

– Pare, la MARIA *i la* TERESINA *no es moren com nosaltres? Quan fa que viuen a* Premià*?*

– No ho sé fill meu. Però pensa que elles son les fades del mar i el seu temps no compta com el nostre. A més del català i el llenguatge dels peixos, elles parlen el grec i el llatí, que diuen que l'aprengueren quan aquests pobles corrien amb llurs barcos per les

nostres costes. Conten que un fill de GRÈCIA *s'enamorà de la* TERESINA *i, davant la impossibilitat de casar-se amb ella, demanà als seus déus que el transformessin en un peix. Fou un dofí, pare de generacions de dofins, tots amics dels homes. Diu la llegenda que l'enamorat es plantava davant de les* ROQUES D'EN PONS*, saltava i feia mil tombarelles per tal d'atraure la mirada de l'estimada. Ella, quan el veia, sortia a rebre'l i dansaven junts aixecant remolins d'escuma. Quan dansaven així calia allunyar-se'n, ja que els remolins et podien engolir. Els pescadors i gent de mar, quan el temps s'emboira i es formen remolins, diuen: «Fugim, que ja dansen les sirenes». I a cuitacorrents cerquen port.*

Anys més tard vaig preguntar al pare:

– Què se n'ha fet de les sirenes, que ara no les tenim?

– Fill meu, tampoc tenim les ROQUES D'EN PONS, *colgades per la saviesa dels enginyers i la dèria d'uns quants de fer un port i diners. Tots vèiem que no era el millor lloc, però no sé per quins set sous ells s'entossudiren i no escoltaren ningú. Vingueren monstres de ferro i abocaren tones i més tones de pedra a la mar, i van tapar les* ROQUES D'EN PONS *per formar allí el port.*

– I les sirenes?

– No les hem vistes darrerament. Jo, aquell dia, vaig plorar de ràbia veient desaparèixer les roques. Després m'oferiren lloc al port per la meva barca i el vaig rebutjar. Ara jeu sobre la Platja de la Descàrrega. Jeu amb dignitat.

.

Estava de vacances en un hotel del port de Sóller. No tenia son i, just trencant l'alba, vaig sortir a fer un volt. Els passos m'encaminaren cap a unes roques que trenquen la badia. En un racó, un vell mariner amb gorra de visera i la pipa encesa a la boca estava quiet mirant la mar.

– *Bon dia* – vaig gosar dir-li. Tardà uns instants i, escopint a terra la nicotina de la pipa, em respongué:

– *Bon dia*.

Suposo, ja que les meves orelles només captaren el so «*...dia*».

Les roques no em permetien enfilar-me gaire i vaig optar per asseure'm a prop del pescador. Estiguérem més de mitja hora en silenci, cadascú lligat amb els seus pensaments, tot contemplant com a poc a poc s'alçava el dia. De cop, aquell home de cara ferrenya i barba blanca, esgrogueïda a prop de la boca per la nicotina del tabac, em mirà de fit a fit i em preguntà:

– *D'on vens?*

Jo, una mica sorprès per la pregunta, li vaig dir que era d'un poble prop de Barcelona:

– Vinc d'un poble anomenat 'Premià'.

Quan sentí aquest nom, els ulls se li obriren com taronges i em va fer la impressió de sentir els batecs del seu cor.

– *Premià, Premià 'de Mar'* – murmurà entre dents tot traient-se la pipa de la boca i mirant la bocana del port, com si el seu pensament embarqués amb les naus que sortien a navegar, cercant quelcom dins les aigües.– *És un poble maleït!*

Ara va ser el meu cor el que bategà davant de tal sentència.

– S*a maledicció de ses sirenes*- tornà a dir.

El mariner es deia TOMEU i m'explicà la seva història:

– *Navegava jo amb es llaüt d'es Port de Sóller cap a SA CALOBRA, quan a prop de sa central se me va espenyar es motor de sa barca. Bufava vent de llebeig i sa corrent de ses aigos podia més que sa força des meus rems. Pràcticament navegava a la deriva. Davant sa por d'anar mar endins, es meu esforç treballava per no allunyar-me de sa costa. Es vent i ses corrents m'acostaren a un penyal, niu de gavines i de crancs. En vure'l tan a prop meu vaig maniobrar s'embarcació, amb sa idea de refugiar-me i esperar un canvi de vent que amb sa tardor es produiria i que me permetria bogar cap es port amb més facilitat.*

Un cop arribat vaig amarrar sa barca a un penyal i, per fer temps, vaig voler fer una volta per sa penya. Encara no havia donat tota sa volta quan el dringar d'argent d'un riure molt alegre m'arribà a ses orelles. Turistes? Algun iot anglès o alemany? Però no... ses veus eren més d'una i xerraven en sa nostra llengua... No era solleric... Pareixia més català.

No sabia què fer, si deixar-me veure o no. TOMEU – vaig pensar – a ca teva, si fa fosca, passaran pena i potser aquesta gent te remolquen i arribes més prest a casa. Me vaig enfilar a sa roca amb sa idea de donar-me a conèixer i demanar ajuda. Quina fou sa meva sorpresa quan, en pujar a n'es penyal amb sa intenció de no *asustar* a ningú, vaig fer es crit de: *«eiiii!!...só gent de bé!!»*, i me trob amb dues al·lotes nues de pits, cabell llarg i... coa de peix!!

No m'ho crea. Me vaig fregar es ulls i me vaig dir: *Tomeu, avui no has begut*. Tornava a mirar i allà les vea que me dean que m'atraqués.

Poc tros hi havia, i me sembla que me vaig trebalar dues o tres vegades. L'avi i mun pare m'havien explicat històries de sirenes, però vure-les tan de prop semblava que no podia ser.

Un cop a prop d'elles me digueren que no tingués por, que eren amigues des pescadors i de sa gent que estima la mar, que una es dea MARIA i s'altra TERESINA, i que no fea massa que havien triat aquell penyal per habitar-hi. Aquell dia m'ajudaren a arribar prest a n'es port. Ara quan surto a pescar m'arribo a xerrar una estona amb elles, i com que m'ensenyen es millors *puestos* de pesca, el temps s'allarga i ses converses també.

Un dia me van explicar sa història des teu poble. De Premià, mal dit «de Mar», i d'unes roques conegudes com a *ROQUES D'EN PONS* on elles havien viscut generacions (segons es comptar d'ets homos, que elles viuen més anys que noltros). D'allà les van fer fora per fer-hi un port i un club nàutic. Quan una màquina de ferro llençà sa primera pedra quasi arreplega na MARIA, que nedava plàcidament. Darrere arribaren d'altres pedres i elles van fogir mar endins. Observaren es gran desgavell que feren a sa costa, i quan ses seves roques, es seu

hàbitat, ca seva de tota sa vida, va quedar coberta de pedres i ciment, ses dues sirenes ploraren. De dins es seu plor sorgí una veu:

– *Maledicció! Que no hi hagi pau en aquest poble, que aquestes pedres i aquest port esdevinguin confusió i lluites de poder!!*

I afegí na MARIA:

– *Que la sorra els negui i no sigui refugi de vaixell, que qualsevol empresa que el gestioni faci fallida.*

Seguí na TERESINA:

– *Que si el volen ampliar per fer el nyap més gran, el benefici de l'obra se'n vagi ben lluny, que sigui un altre qui se n'aprofita i que torni a fer fallida i passin els anys com un port inútil.*

I hi tornà na MARIA:

– *Que no acabi sent port sinó gran botiga, que per fer-ho el parlament hagi de retorçar grollerament les lleis per permetre-ho i que ni així els funcioni el negoci.*

I totes dues:

– *I que sols retorni la calma quan el poble retorni a la Mar, quan la torni a estimar, la respecti i no en faci d'ella especulació!*

Una vegada dites aquelles paraules, giraren cua i, sense mirar enrere, partiren cap a ses nostres illes, on ara hi viuen.

.

El vell mariner, després d'explicar-me aquesta història, em preguntà pel meu poble, pel port i per la política. Ell m'anà interrogant sobre els afers dels darrers anys, i jo ho justificava tot dient que era qüestió de mala sort, que no havíem ensopegat les persones adequades.

Al final ell em digué amb veu enrogallada pel tabac i l'aire de la mar:

– *Al·lot, al teu poble vos hauríeu de reconciliar amb la Mar. Heu de viure de cara ella. Es futur d'un poble de mar està fermat a la mar i ella no és una jugueta per gent nou-rica de terra endins, ella do el que té si la respectes. Al llarg de sa seva costa, si no l'embrutau ni*

contaminau, molta gent hi pot viure. Sa pau des pobles arriba quan ets homos respecten es seu entorn, quan s'afany de riquesa d'uns quants no esdevé Torre de Babel de sa convivència.

El mariner callà, restà quiet i, aspirant el fum de la seva pipa, es distragué de la meva presència mentre seguia amb els ulls el vol d'una gavina que s'allunyava mar endins.

Em feu la sensació que acabava de parlar amb l'Oracle dels Déus. En temps de l'antiga *GRÈCIA*, les coses importants, els consells dels déus, es transmetien així als mortals...

.

Epitafi

Deixeu-ho córrer! Això són llegendes avui ja superades. El nostre procés històric, la nostra cultura, no creu en auguris ni pitonisses. La nostra civilització, amb la tècnica modificada en bé de tots... i en profit d'uns quants... no creu en llegendes...

Premià de Mar, abril de 1989

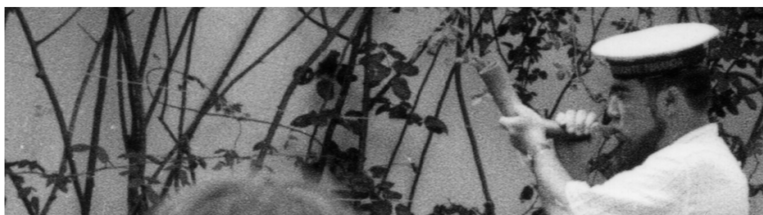
Nota: volem agrair la revisió i aportacions de la Marina Tur al parlar del mariner Tomeu en aquest text.

Il·lustració de «Les sirenes de Premià»
Miquel Rof Enriquez, 2021

Publicat originàriament al llibre
«Un conte i després l’altre»

Text: Joan Gómez Vinardell
Il·lustració: Miquel Rof Enriquez
Fotografia: David Gómez Fontanills

Joan Gómez Vinardell

(17 d'abril de 1942 – 30 de juliol de 2020)

En els últims mesos de la seva vida, quan estava entrant i sortint de l'hospital, va començar a preparar aquesta recopilació de contes. En els darrers dies de juliol de 2020 li llegíem llibres, entre els quals «El cuento del contador de cuentos» (Nacer Khemir) i també «Un viejo que leía historias de amor» (Luis Sepúlveda).

Va néixer a Premià de Mar, fill de Maria Vinardell Pujades i de Santiago Gómez Sánchez. Va ser museòleg, estudiós de la història local i de la història industrial, dels oficis, dels costums i de l'onomàstica. Abans havia estat lampista (a Tramvies, a Matesa i amb taller propi), també aprenent de pastisseria. Va escriure poesia i narracions; com a part d'una pràctica creativa on també hi va haver lloc per la pintura, la fotografia, el gravat, el collage, l'escultura i els objectes trobats. Va ser un xafarder del món, el va observar, el va explorar i també hi va fer coses que van contribuir a transformar-lo.

Va deixar un llegat important d'escrits, obra artística i arxiu; també d'una manera de ser, de fer i de pensar.